

вгадати); тренування в продукуванні якомога більшої кількості можливих рішень (гіпотез), нехай навіть фантастичних, далеких від реальності; використання методів, що забезпечують постійну активність учня, наприклад, застосування проблемного методу навчання, що стимулює установку на самостійне відкриття нового знання [8, с. 234].

Безумовно, висловлені пропозиції не можуть вважатися вичерпними. Підвищення якості професійної підготовки юристів – проблема загальнодержавна, від вирішення якої залежить створення і збереження української держави як правової.

Список використаної літератури:

1. Конюшенко О.В. Некоторые актуальные проблемы повышения качества юридического образования // Законность. – 2002. – № 7. – С. 2-5.
2. Телькінена Т.Е. Деякі проблеми викладання історії держави і права України // Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. – 2008. – № 1. – С. 336-339.
3. Матвеев А. Креативность: мысли вслух [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arsvitae.ru/cgi-bin/cm/get_doc.fpl?doc_id=71.
4. Маслоу А.Г. Дальние пределы человеческой психики. – СПб., 1999.
5. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. – СПб., 2002.
6. Кречетников К.Г. Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе: Монография. – М., 2002.
7. Guilford J.P. Basic conceptual problems in the psychology of thinking // San Diego. – 1979. – P. 95-110.
8. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. – М., 1995.

Надійшла до редакції 18.01.2012

СААКЯН М.Б., доктор юридичних наук, доцент
(Одеський державний
університет внутрішніх справ)

УДК

ПРО КОРИСТЬ ТА ШКОДУ ТЕСТУВАННЯ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Досліджено методика використання тестування як форми контролю знань за дисциплінами, що вивчаються студентами вищих навчальних закладів, у тому числі відомчого підпорядкування. На основі узагальнення досвіду використання тестування автор наводить його позитивні та негативні аспекти при проведенні підсумкових форм педагогічного контролю.

Ключові слова: методика тестування, тест, навчальна дисципліна, знання, педагогічний контроль, спілкування.

Исследуется методика использования тестирования как формы контроля знаний по изучаемым студентами дисциплинам в высших учебных заведениях, в том числе ведомственной направленности. На основе обобщения опыта применения тестирования автор приводит его позитивные и негативные аспекты при проведении итоговых форм контроля.

Ключевые слова: методика тестирования, тест, учебная дисциплина, знания, педагогический контроль, общение.

In the article the method of the use of testing as forms of control of knowledges is probed on the disciplines studied students in higher educational establishments, including department orientation. On the basis of generalization of experience of application of testing an author brings his positive and negative aspects over during the leadthrough of final forms of control.

Keywords: testing method, test, educational discipline, knowledges, pedagogical control, intercourse.

Тестування як методика контролю якості підготовки спеціалістів отримало визначення та широке розповсюдження у діяльності вищої школи, особливо в останні роки, коли питання про вибір об'єктивних критеріїв контролю якості стало особливо гостро. Причини

пов'язуються зі зростанням кількості вузів у країні, підвищенням конкуренції поміж ними, прагненням органів управління освітою упорядкувати цей процес через підвищення відповідальності вузів за якість своєї роботи. У більшості вузів тестування знань студентів застосовувалось вже достатньо давно, але десь з середини 2000-х років воно стало обов'язковим елементом кафедральних навчально-методичних комплексів.

Відомо, що у викладачів та студентів ставлення до тестування неоднозначне. Спробуємо виділити переваги та недоліки цієї методики.

Безперечно, що для будь-якого викладача тест – це завдання щодо дидактичної роботи з матеріалом певної навчальної дисципліни, усвідомлення її ключових, програмних аспектів. Звичайно, відкриті тести, по-перше, спираються на вибір потрібної якості з декількох варіантів, які пропонуються особі, що підлягає тестуванню. Звичайно, це завдання щодо пошуку правильного визначення будь-якого поняття, терміну. Саме тому розробники тестів повинні співвіднести завдання з навчальним планом, робочою програмою, привести зміст кожної навчальної дисципліни у відповідність до логічної структури освітньої програми за спеціальністю, виділити корінні дидактичні одиниці, тобто той самий «залишок», що входить у поняття «знання спеціаліста».

Окрім знань, тести дозволяють перевірити сформованість вмінь та навичок студентів. Наприклад, цьому сприяють питання, пов'язані з ранжуванням станів будь-якої технології або методики діяльності, також побудовані на відповідних алгоритмах. У такому разі для правильної відповіді на питання студент повинен спочатку вивчити та закріпити матеріал на семінарських та практичних заняттях, набути вмінь у процесі виробничої практики тощо. Прийнято вважати, що тестові завдання, укладені в цілому за усім об'ємом навчальної дисципліни, дають можливість отримати узагальнений зріз знань за усіма аспектами та темами курсу відповідної навчальної дисципліни, у той час як у традиційній системі перевірки знань студентів за екзаменаційними білетами присутній елемент випадковості, так як екзаменаційний білет обмежений 2-3 питаннями. Одразу вважаю доречним обмовитися, що автор не дотримується цієї точки зору. Нарешті, порівняно з усним опитуванням тестування суттєво зберігає час, який виділяється на контроль знань студентів.

Зараз розглянемо негативні сторони використання методики тестування. Фактор випадковості діє й в процесі тестування: багато студентів визнавали, що відповідали за навчанням та іноді досягали мети. Тобто це нагадує шкільну гру «морський бій».

Особистий, багаторічний (25 років) досвід викладацької роботи автора у вищому навчальному закладі (ВНЗ) дозволяє критично оцінювати усі «за» та «проти» використання, іноді необміркованого, тестування, без урахування як змісту та призначення специфіки навчальних дисциплін, так і психологічних та фізіологічних особливостей студентів. Слід зазначити, що діяльність студента на час тестування відбувається у специфічних умовах, що характеризуються обмеженістю часу, певною напруженістю внаслідок високої значимості результатів і змістової насиченості завдань, специфікою розумових дій, оскільки випробуваному пропонуються схожі відповіді, з-поміж яких треба вибрати правильну. Фахівці-психологи вважають, що поняття «увага» (псих.) студента – це дуже індивідуальна якість, вона залежить від багатьох суб'єктивних (природних) та інших зовнішніх факторів. Якщо мати на увазі, що в навчальній групі 25 студентів, то важко в цілому розраховувати на вірогідність (об'єктивність) результатів тестування. Тобто не зайве було б напередодні тестування звернутися до психологів та за допомогою того ж методу тестування (тести інтелекту, особистості), встановити «коефіцієнт інтелекту» кожного студента та на цій основі визначити «рівень складності» тестів для кожної навчальної групи. Але ж це, як правило, не робиться.

Наступний момент. Щодо цілої низки дисциплін тестування взагалі є малоприматним – особливо там, де треба перевірити вміння міркувати, висловлювати думки, добре висловлюватися (наприклад, щодо курсу літератури). Це стосується більшості гуманітарних дисциплін. Взагалі, в гуманітарних навчальних закладах (на відміну від технічних) студентів (курсантів), умовно кажучи, навчають «говорити», тому надмірне захоплення тестуванням вважається неприпустимим, особливо якщо тестуванням замінюють підсумкові контрольні заходи – екзамен або залік. Це саме тому, що об'єктивно встановити рівень знань студента з усього курсу навчальної дисципліни шляхом тестування, без спілкування з ним, неможливо. У той же час тесту-

вання дає позитивний результат у разі його використання як проміжного виду контролю знань (зріз знань, експрес-контроль за окремими темами – розділами курсу навчальної дисципліни, проміжна атестація тощо). Нарешті, зовсім не доцільно розробляти тести за прикладними дисциплінами, які в більшості відомчих ВНЗ є складовими спеціальності (випускної). Складно уявити, наприклад, зміст тестів з циклу прикладних юридичних дисциплін, які викладаються у ВНЗ системи МВС: «Оперативно-розшукова діяльність», «Криміналістика», «Спеціальна техніка», «Судова бухгалтерія», «Тактико-спеціальна підготовка». Вже не йдеться про фізичну та бойову (вогневу) підготовку.

Крім цього, тест – це формалізоване опитування. Щодо студентів з творчою компонентою тестування часто виявляється некомфортним. При усному спілкуванні вони краще виявляють себе, свої знання та здібності. До того ж відомо, що у окремих осіб є деякі психологічні бар'єри стосовно тестування. Це частіше за все невпевненість у собі, у своїх знаннях, сумнівні люди або ті, хто зазнає труднощів в умовах вибору. Звичайно такі студенти запитують: «А можливо дати дві відповіді?», тобто діють з «запасом», може, хоч будь-що буде вірним. Тому опанування методикою тестування потребує додаткової роботи зі студентами, спрямованої на формування вмінь відповідати на питання тесту.

На наш погляд, треба звернути увагу й на спроби суцільної заміни традиційних форм підсумкового контролю знань (екзамен та залік) проведенням тестування. Як відомо, екзамен за всім курсом дисципліни оцінюється на «відмінно» («добре») тільки в разі, коли відповідаючий знає весь обсяг пройденого програмного матеріалу, теоретичний матеріал тісно пов'язує з практичними завданнями та діяльністю у відповідній сфері, досконало знає способи і володіє практичними навичками та прийомами; матеріал викладає логічно, послідовно, не допускає помилок, дає точні формування, вміє самостійно узагальнювати та викладати матеріал. Безумовно, таку відповідь від студента можна отримати виключно шляхом безпосереднього спілкування з ним на екзамені. До того ж навчання та виховання – нерозривні поняття (процеси), завдання яких можливо реалізувати тільки шляхом безпосереднього спілкування зі студентом і цей процес (його друга частина) не може бути замінений будь якими засобами технічного забезпечення навчального процесу.

З цих позицій автор стверджує, що використання тестування у якості підсумкової форми контролю знань (замість усного екзамену чи заліку) на заочній формі навчання вкрай неприпустимо. Відомо, що слухачам цієї форми навчання більшість навчального часу (близько 70% від загального об'єму) визначено на самостійну роботу, пов'язану з написанням контрольних та курсових робіт. Дві сесії на рік, але кожна з них (у зв'язку зі встановленими нормативами навантаження за кількістю заліків та екзаменів на одну сесію) за часом триває в середньому до 15–20 діб. Дуже мало часу приділяється лекційним та семінарським заняттям; це, як правило, 2–3 лекції та 2–3 семінарські заняття, тобто в такому режимі часу на безпосереднє спілкування викладача зі слухачем вкрай недостатньо. А якщо при цьому підсумковий екзамен (залік) проводити шляхом тестування, про якість навчання можна забути. Здається, що викладач у такому разі штучно усувається від контролю за навчальним процесом, але це, на нашу думку, шлях до руйнування всієї системи освіти. Викладач у цій системі є головним суб'єктом (поряд зі студентом), і ніякі «технології» замінити його не в змозі.

Зараз трохи історії. У 1965 р. у США проводилося реформування освіти, коли держдепартаментом освіти була прийнята програма спрощення освіти. У витоків цієї реформи стояв Пристонський університет та корпорація REND, за участю яких було розроблено більшість програм ідеологічного характеру. Змістом більшості з них була розробка та впровадження тестування в освіту та інші форми суспільного життя. Ці технології вдало використовувалися як складова ідеологічних диверсій, які здійснювало ЦРУ з метою руйнування свідомості (читай – освіти) у інших країнах. У США існує великий Сервісний центр тестування, який має 8 тис. філій у різних країнах світу. Технології тестування експортуються у 180 країн світу. Тестами сьогодні у США обплутані всі галузі суспільного життя. Доречно, виникає питання про мету розповсюдження тестування. Вона (мета) – одна: завести освіту у глухий кут та отримати «кервану» особу. А навіщо афроамериканцям і емігрантам в США освіта?! Неосвіченими значно легше керувати, про закордонні держави навіть не йдеться.

Треба усвідомити, чи можливо взагалі спростити освіту та головне – навіщо? Освіта – це величезна багатопланова система, та її пізнання вимагає від людини серйозних зусиль (розумових, психологічних, фізіологічних і т.ін.). Неможливо пізнавати систему «методом тику» (читай – тестування). Цілком зрозуміло, що підвищення конкуренції на світовому ринку освіти спонукало США до відповідних дій, також експорту технологій тестування. Тільки у 70-х роки минулого століття Радянський Союз, освітня школа якого на той час була однією з найкращих в світі, не спокусився на таке «спрощення освітнього процесу». На жаль, сьогодні в незалежній Україні ми маємо зворотню картину. Тестуванням замінюють навіть підсумкові форми педагогічного контролю (екзамен, залік). До того ж робиться це необмірковано, без попередньої підготовки студентів до тестування (консультацій, тренувань, перевірки психологічного стану студентів). Більше того, в деяких освітянських установах тестування видають як «засіб боротьби з корупцією». Але ж практика свідчить, що цього не відбувається, просто корупція набуває інших форм.

Декілька слів щодо розуміння проблеми. Навряд чи будь-хто з нас замислювався, скільки разів на добу ми тикаємо на кнопку – від самої першої, щоб виключити будильник, який кричить, до останньої, яка відряджає домашній комп'ютер до режиму сну. Кнопки сьогодні постійно супроводжують наше життя, будь то вдома чи на роботі: починаючи з чайника, міксерів та іншої побутової техніки, клавішів мобільних телефонів, пультів дистанційного управління, кліків мишкою. Робимо ми це рефлекторно та навіть не намагаючись лічити кількість натисків. Психологи, психіатри та фізіологи зазначають, що поки ми методично стукаємо по клавішам, вони поступово змінюють нашу сутність. З часом в нас формується так зване «кнопочне мислення». Фахівці відмічають, що коли ми часто натискаємо кнопки, в нас утворюється кнопочний рефлекс, а разом з цим дискретне, тобто розривне мислення. Це взагалі перехід від аналога на цифру. Самий показовий варіант такого мислення – «так, ні, добре, правильно». Коли звикаєш до дій з натиском на кнопку і далі – одразу результат, виявляється, що зовсім відсутні думки про процеси, які привели до цього результату. А якщо техніка (кнопка) раптом відмовить, що робити? Таким чином, людина звикає не помічати коренів явищ, не вміє пов'язувати причину та наслідок, а про вміння проводити складні багаторівневі асоціації вже не йдеться. Щоб з'ясувати почерк, людський мозок вчиться розпізнавати декілька тисяч варіантів написання однієї букви. Зараз цього нема, є стандартне отримання букв, які надруковані. Разом з механізмами розпізнавання зникають механізми чуттєвого сприймання, вдумливості.

З огляду на викладене зазначимо, що тестування в його сьогоднішньому вигляді, а також форми дистанційного навчання – це прямий наслідок комп'ютеризації сучасного життя. Але вона (комп'ютеризація) не може та не повинна лишати людину здатності мислити та страждати. Саме це відрізняє нас від тварин. Або від розумних машин. Тим більш що надмірне захоплення тестуванням у навчальному процесі буде в цілому негативно впливати на якість підготовки кадрів. Серед викладачів тестування (в його динаміці, процесі) при вирішенні завдань обзивають як «метод тику». На жаль, у механізмі тестування щось таке присутнє, це очевидно.

Таким чином, однозначно оцінити методику тестування складно. У своїй статті ми намагалися показати як сильні, так й слабкі сторони даної освітянської технології. Треба ставитись до її застосування розумно, гнучко, пробувати різні форми поєднання з іншими формами контролю знань студентів. Для розвитку та вдосконалення технології тестування необхідно проводити методичні семінари, тренінги, консультації для викладачів та студентів.

Список використаної літератури

16. Білоусова Л.І., Колгатін О.Г. Аналіз досвіду створення тестових завдань продуктивного рівня // Теорія та методика навчання та виховання: Зб. наук. праць. – Х., 2004. – Вип. № 14.
17. Колгатін О.Г. Статистичний аналіз тесту з різними за формою завданнями // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Х., 2003. – Вип. 60.
18. Скрипниченко О.В., Долінська Л.В., Огороднічук З.В. Загальна психологія: Курс лекцій. – К., 1999.
19. Психологія: Словарь. – М., 1990.

Надійшла до редакції 09.02.2012

